

**ԳՐԱԿԱՆ ԱՎԱՆԴՈՒՅԹԸ Է. ՓԱՈՒՆԴԻ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

Ուիլյամ Բաթլեր Յեյթսը Էզրա Փաունդին անվանել է «միայնակ հրաբուխ», Ջեյմս Ջոյսը «անկանխատեսելի էլեկտրական խորոց», բանաստեղծուհի Հիլդա Դուլիթլը, բանաստեղծի առաջին սերը, անվանել է «զիզագազաձև կայծակի մրրիկ», Ուինդեմ Լյուիսը՝ «գրականության մեջ՝ Տրոցկի» և «մանկավարժական հրաբուխ»:

Տարբեր տարիների Էզրա Փաունդին դիմել են օգնության համար, կարդում էին նրան իրենց ստեղծագործությունները հավանության կամ քննադատության ակնկալիքով. Հեմինգուեյը, Էլիոթը և նույնիսկ Ուիլյամ Բաթլեր Յեյթսը, որը թեև քսան տարով մեծ էր Փաունդից, բայց փոքր եղբայրակցի ազդեցությունն ընդունում էր:

Թոմաս Սթեռնս Էլիոթը, որի բանաստեղծություններն ու պոեմները Փաունդը խմբագրել է, 1946 թ. գրում է. «Փաունդը չի ստեղծել բանաստեղծներ, բայց նա այնպիսի միջավայր է ստեղծել, ուր առաջին անգամ առաջացել է մոդեռնիզմի ուղղությունը, որին մասնակցել են ինչպես անգլիական, այնպես էլ ամերիկյան բանաստեղծները, ծանոթացել միմյանց աշխատանքների և ազդել միմյանց վրա» /Eliot, 1985/:

Նրա գաղափարներից շատերը կանխորոշեցին ամերիկյան մոդեռնիզմի ազգային առանձնահատկությունները: Ա. Մ. Չվերևը նշում է, որ «երիտասարդ Փաունդի ներդրումը անգլիալեզու պոեզիայում վիթխարի է. առանց նրա իրականացրած վերափոխությունների և առանց նրա սեփական քնարերգության այն ամենն, ինչ էլ լինի այնպիսին, ինչպիսին մենք գիտենք այն» /Зверев, 1991: 208-229; 224/:

Նրա ստեղծագործություններում գերիշխում են համաշխարհային պոեզիային բնորոշ թեմաներ ու ժանրեր՝ սկսած հին ժամանակներից, որոնք հարստանում են բանաստեղծի ներկա դարաշրջանին հարազատ բովանդակությամբ, ինչի հետևանքով էլ ստացված հակադրությունը դառնում է բանաստեղծական գլխավոր նպատակ: Ա. Մ. Չվերևը կարծում է, թե «Փաունդը նպաստում է ավանդույթների ստեղծագործական վերանայմանը, որը հարստանում է բանաստեղ-

ծական նոր սերնդի փորձարարություններով, որպեսզի այդ միաձուլումից ծագի բանաստեղծական լեզու, ինչը պահանջում է ժամանակը» /Зверев, 1994: 533–544; 537/:

Ըստ Փաունդի, պոեզիան կոչված է հասկացություններին վերադարձնել նախնական իմաստը՝ իր տեսակի հեղափոխություն կատարելով լեզվում, գիտակցությունը առասպելներից ազատելու նպատակով, ինչը հաստատվել էր բուրժուական դարաշրջանում: Նրա կարծիքով, պոեզիան լեզվի «նորացման» ու «գտման» իր հիմնական ֆունկցիան կատարել է միայն նրանց ստեղծագործություններում, ովքեր «ինչ-որ նոր բան են հայտնագործել» /Pound, 1970: 54/: Փաունդը կարծում էր նաև, որ ինչպես ինքն է կախված անցյալի պոեզիայից, այնպես էլ անցյալն է կախված իրենից, քանի որ առանց նրա միջնորդության անցյալը չի կարող «վերակենդանանալ» ներկա ժամանակի մեջ: Նա ստիպված էր իրեն հավասարը փնտրել մեռած բանաստեղծների մեջ, ովքեր պատկանում էին տարբեր ավանդույթների ու տարբեր ժամանակների, քանի որ այդպիսիք չէր գտնում ժամանակակիցների մեջ /Пайнд, 1997: 550/:

Ստեղծագործական պրոցեսի բնույթը Փաունդը դիտարկում էր «Ռոմանական գրականության ոգին» (*The Spirit of Romance, 1910*), «Լուրջ արվեստագետ» (*The Serious Artist, 1913*), «Ստեղծել նորը» (*Make it New, 1913*) աշխատանքներում: «Ստեղծել նորը» դրույթում բանաստեղծ-մոդեռնիստների համար հիմնարար դարձավ ոչ միայն նոր ձևերի պահանջը, այլև՝ գեղարվեստական լեզվի համակողմանի թարմացումը՝ ռիթմի, բառապաշարի, ստրոֆիկայի (բանաստեղծության տնատման): Տեսնել աշխարհը նորովի և արտահայտել այն բառով, գեղարվեստական պատկերով, նշանակում է աշխարհը վերադարձնել բնական վիճակին: Դրա հետ մեկտեղ արվեստագետը դառնում է մարգարե և ստեղծագործության միջոցով իրականացնում է իր մարգարեական առաքելությունը: «Լուրջ արվեստագետ» ծրագրային հոդվածում Փաունդը արժարծում է ստեղծագործության բարոյական խնդիրները: Նրա համար «լուրջ արվեստագետը» ոչ միայն հրմթացս սահմանում է, այլև՝ գեղագիտական կատեգորիա: Արվեստագետը անցյալի ստեղծագործական ժառանգության քննադատն է և ներկայի մշակույթը ստեղծողը /Pound, 1968: 33/:

Փաունդի կարծիքով, «վերադարձը ակունքներին ոգեշնչում է կամ վերադարձ բնությանն ու իմաստին: Նա, ով վերադառնում է

ակունքներին, ելնում է՝ մշտապես խելամտորեն վարվելու ցանկությունից: Իսկ դա նշանակում է՝ բնականորեն, իմաստավորված, ներըմբռնումով: Նա ծարավի է ոչ թե մանրախնդրության, այլ ներդաշնակության, նպատակահարմարության» /Паунд, 1992: 68/: Ավանդույթը նրա ստեղծագործության մեջ միջոց է, որի օգնությամբ բանաստեղծը կարողանում է կարգի բերել այն նյութը, որն «առաքված» է ներկա իրողությամբ: Փաունդը չէր ընդունում դեմոկրատական ու հետադիմական, առաջադիմական ու պահպանողական ավանդույթներ: Նրա համար կարևոր էր միայն գեղարվեստական ավանդույթը, ինչը առանձնահատուկ է արվեստի յուրաքանչյուր տեսակի համար և որը նրան առանձնացնում է արվեստի մյուս տեսակներից: Ավանդույթի ընկալումը նրա համար նշանակում է բանաստեղծի մերձեցումը ողջ արվեստի մախահիմքերին /Pound, 1968: 15/:

Փաունդը ձգտում էր վերակառուցել դասական ավանդույթը, չնայած նրա «Ռոմանական գրականության ոգին» գիրքը արծարծում էր ռոմանտիզմի վերածննդի գաղափարը: Անտիկ արվեստին վերադարձը ամերիկյան քննադատ Վան Վիկ Բրուքսը անվանել է «գործնական անցյալ», ընտրովի ավանդույթ, որը հաղթահարում է ազնվագարնությունն ու գավառականությունը: Ավանդույթը Փաունդի համար «կոսմոպոլիտիզմ» էր՝ հիմնված այլ մշակույթները ձուլելու ընդունակության վրա: Այսպիսով, արվեստի դերը միջնորդությունն է, իսկ արվեստագետինը՝ մեկնաբանողի: Սակայն սոսկ արվեստագետի ճշգրտության շնորհիվ են ստեղծագործության մեջ պատկերված ողջ էությունները ձեռք բերում անմահություն» /Паунд, 1997: 32/:

Անտիկ թեման Փաունդի ստեղծագործություններում ու քննադատական ուսումնասիրություններում առաջատարներից մեկն է: Հունա-հռոմեական ավանդույթը նրա ստեղծագործության մեջ և քննադատական աշխատություններում ավելի հաճախ զարգացում է ստանում պրովանսալյան բանաստեղծների ավանդույթների ֆոնին: Փաունդն իր ստեղծագործական ուղին սկսել է համաշխարհային մշակույթի ընդերքի փնտրտուքներից, որը նրան հասցրել է Միջերկրածովյան ակունքներին՝ Հունաստանի ու Հռոմի անտիկ մշակույթին և ռոմանական մշակույթին, որը ծագել է հռոմեական գաղութների տարածքում: Դրա հետ մեկտեղ Միջերկրածովյանը բանաստեղծի աշխարհի ու մշակույթի միակ կենտրոնը չէր: Նա հոգևոր ապաստան էր փնտրում Եվրոպայում: Սակայն Փաունդի հոգևոր

կենտրոնը կա՛ն Պրովանսից Միջերկրածով էր և հակառակը, կա՛ն միավորում էր թե՛ Պրովանսը, թե՛ Միջերկրածովը՝ ըստ բանաստեղծի առաջընթացի /Gross, 1965: 213/:

Պրովանսը բանաստեղծին գրավում է ասպետական ոգով և գեղեցկության երկրպագությամբ: Բացի այդ, նա երկրպագում է տրուբադուրների վարպետության և պոեզիայում նրանց ներդրած մոտ 900 հարուստ ձևերի առջև: Տրուբադուրները պահպանել էին անտիկ արվեստի լույսը և հեթանոսությունը Խավար Միջնադարում, որը կամրջակ էր անտիկ շրջանի և Վերածննդի միջև: Պոետ-մոդեռնիստը կարծում է, թե «Խավար Միջնադարում Պրովանսը շատ ավելի քիչ էր Հյուսիսից ենթարկվել արշավների, քան մնացյալ ողջ Եվրոպան. եթե հեթանոսությունը ինչ-որ տեղ էլ գաղտնորեն դիմացել էր, ապա հենց Լանգեդոկում: Ահա թե ինչ ոգով էր հագեցած Պրովանսը, որի հելլենականությունը աչքի էր զարնում յուրաքանչյուրին, ով համեմատում է «Հունական անթոլոգիան» տրուբադուրների ստեղծագործությունների հետ: Նրանք, այսպես թե այնպես, կորցրել էին աստվածների անունները, բայց հիշողության մեջ պահպանել էին սիրեցյալների անունները: Տպավորությունն այնպիսին էր, որ նրանց գլխավոր տեքստերը Վերգիլիոսի «Էկլոգները» և Օվիդիոսի ստեղծագործություններն էին» /Паунд, 1997: 55/:

Փաունդը ժամանակակիցներին կոչ է անում հարստացնել անգլիական պոեզիան՝ նրանում ներդնելով այլալեզու քնարերգության ողջ պաշարը, ինչն անում է անձամբ՝ տիրապետելով շատ լեզուների: «Վերածնունդ» (*The Renaissance, 1912*) էսսեում նա գրում է. «Վերածննդի կամ զարթոնքի առաջին քայլը գեղանկարչության, քանդակագործության և գրականության նմուշների փոխառությունն է... Մենք պետք է սովորենք անցյալից ամեն բան, ինչ կարող ենք, մենք պետք է սովորենք այն, ինչ համանման հանգամանքներում այլ ժողովուրդներ բարեհաջող հաղթահարել են, մենք պետք է մտածենք, թե ինչպես են նրանք դա արել» /Pound, 1973: 219/։ Այդպիսով, Փաունդը ձգտում էր վերածնել գրականությունն ու արվեստը Ամերիկայում և սկսել «ամերիկյան Վերածնունդը»: Չէ որ ժամանակակից մարդն ընդունակ չէ գիտակցել մշակութային ավանդույթների իր ժառանգականությունն ու շարունակականությունը, եթե չքանում է անընդհատության զգացումը: Ա. Մ. Չվերկը նշում է, որ «բանաստեղծի շատ ժամանակակիցներ այդ ծրագրին վերաբերվում էին որպես զուտ

ուտոպիայի, բայց նրանում քիչ արդյունավետություն չկար, ինչն ապացուցեց բանաստեղծն իր ստեղծագործությանը» /Зверев, 1991: 225/:

Փաունդի քնարերգությունը դասական նմուշների նմանակում չէ, քանի որ XX դարաշրջանի բանաստեղծի վերաբերմունքը անցյալի ավանդույթների նկատմամբ, դրանք յուրացնելու նրա կարողությունները կամ անկարողությունները և նրանց նոր հագեցում տալը իրապես վկայում են ժամանակակից քաղաքակրթության էության և ժամանակակից մշակույթի անելանելի ճգնաժամի մասին: Փաունդն ասում է, որ «անօգուտ է և մակերեսային նմանակումը, քանի որ իրական օգուտ լինում է միայն այն դեպքում, երբ այն իրականանում է կա՛մ առավել մանրակրկիտ ծանոթության համար, կա՛մ այս կամ այն ստեղծագործական մեթոդի գործնական յուրացման նպատակով» /Pound, 1968: 69/:

Փաունդը հասկանում էր, որ անցյալն ու ներկան դատապարտված են անվերջ պայքարի և արդյունավետ համագործակցության, որը, իր հերթին, հարստացնում է անցյալն ու ներկան, քանի որ անցյալի հարությունը բանաստեղծին տալիս է նրան անհրաժեշտ ավանդույթ, մշակույթ և բոլոր դարաշրջանների բանաստեղծական համագործակցությանը պատկանելու զգացում: Նա երազում էր բանաստեղծների համաշխարհային միության մասին՝ բաղկացած «Հոմերոսի որդիներից», քանի որ նրա համար բոլոր բանաստեղծները ժամանակակից են, անկախ լեզվից, որով նրանք խոսում էին, և դարաշրջանից, որում ապրել էին:

XX դ. պոեզիայի համար Փաունդը բացահայտեց անտիկ, պրովանսալյան, վաղիտալական, չինական, ճապոնական պոեզիայի արժանիքները և կանխատեսեց էլիոթյան ավանդույթի տեսությունը: XX դ. 10-20-ական թթ. հենց ամերիկացիներ էլիոթն ու Փաունդը եվրոպական կիրառության մեջ դրեցին ավանդույթի հասկացությունը, որը արվեստագետի համար նշանակում էր ոչ միայն անցյալի արվեստի նվաճումների ժառանգում, այլև՝ նյութի համակարգում, որը նրա առջև դնում էր ժամանակակից իրականությունը:

Այսպիսով, Փաունդի ստեղծագործության մեջ ավանդույթը առկա է մշտապես, որպես անդրադարձական ֆոն, որը լրացուցիչ կերպով լուսավորում ու ընդարձակում է մոդեռնիստական տեքստի շրջանակները: Փաունդի համար, որը համաշխարհային գրական

ավանդույթների շարունակողն է և, առավել ևս, միջնորդ, որն ունակ է դարերի անջատական փորձը միավորել, ավանդույթը կարևոր է որպես անհատական և համընդհանուր փորձը պոեզիայում համատեղելու միջոց:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Зверев А.М. Деревенский умник. К портрету Эзры Паунда. М., Иностранная литература, 1991.
2. Зверев А.М. Поэтический ренессанс. М., История всемирной литературы, 1994.
3. Паунд Э. Путеводитель по культуре. М., 1997.
4. Паунд Э. Избранные стихотворения. СПб.; М., 1992.
5. Eliot T. S. Introduction to Literary Essays of Ezra Pound // Literary Essays of Ezra Pound. L., 1985.
6. Gross H. Sound and Form in Modern Poetry. Univ. of Michigan Press, 1965.
7. Pound E. A Critical Anthology. London, 1970.
8. Pound E. Selected Prose. 1909–1965. N. Y., 1973.
9. Pound E. The Spirit of Romance. N. Y., 1968.

А. МИКАЕЛЯН – *Литературная традиция в творчестве Эзры Паунда.* – Эзра Паунд - один из самых влиятельных американских поэтов XX века, основатель американского модернизма. Паунд стремился возродить литературу и искусство, призывая современников обогащать поэзию, используя жемчужины иноязычной лирики. Он считал, что поэзия прежде всего совершает революцию в языке. В произведениях Паунда всегда присутствовала традиция, которая осветила и расширила границы модернистского текста. Традиция для Паунда являлась «космополитом», который был основан на способности ассимилировать другие культуры.

А. MIKAYELYAN – *Literary tradition in Ezra Pound's works.* – Ezra Pound was one of the most influential American poets of XX century, the founder of American Modernism. He tried to revive literature and art calling his contemporaries to enrich poetry using all the reserves of the lyric poetry of other languages. According to Pound, poetry is aimed at revolutionizing the language. Tradition played an important role in Pound's works which enlightened and extended the limits of Modernism. Tradition for Pound was a «cosmopolitan» based on the ability to assimilate other cultures.